محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۰

محسن تفسیر

له قرآنه یو څرک

Ketabton.com

۱۱۰ـ د «نصر» سورت

ژباړه او څېړنه :

احمد حسین «عنایت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نصر سورت تشريح
ژباړه او څېړنه:
احمد حسين عنايت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالنصر

د نصر سورة (۱۱۰)

سريزه: د «نصر» سورت مدني دی (۳) آيتونه يوه رکوع لري په تلاوت کې (۱۱۰) او په نزول کې (۱۱۴) سورة دی چې د «توبه» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی.

ددې سورة نوم «نصر» د هغه له لومړني آية [إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ] څخه اخيستل شوی دی. کابو ټول مفسرين پر دې متفق او يو لاس دي چې دا سورة په مدني دور کې نازل شوی دی نو د سورة مدني والی جوت دی او لږ تر لږه دا هم جوته ده چې دا سورت د پيغمبر(ص) د عمر د پای په دوه درې وروستيو کلونو کې نازل شوی دی. خو د مفسرينو تر منځ يو اختلاف شتون لري هغه دا چې آيا دا سورة د مکې له فتحې مخکې نازل شوی دی يا د مکې له فتحې وروسته؟. ځينې مفسرين مدعيان دي چې دا سورة د مکې له فتحې وروسته، حتا په منا کې په حجةالوداع کې نازل شوی دی يعنې د پيغمبر(ص) تر رحلت کابو درې يا څه کم درې مياشتې مخکې نازل شوی دی. خو ډېری له مفسرينو پر دې نظر دي چې دا سورة د مکي له فتحې مخکې يا د مکې د فتحې په بهير کې نازل شوی دی. خو دا کورټ جوته ده چې دا سورة د پيغمبر(ص) د عمر په وروستيو کلونو کې نازل شوی دی. که وغواړو چې لفظي قرينه يې په نظر کې ونيسو، د «إِذا جاءَ» په قرينه بايد ووايو چې دا سورة د مکې له فتحې مخکې نازل شوی دی، همدا راز په «اَلْفَتْح» کې د الف او لام موجوديت ددې حقيقت پر لور نغوته کوي چې له دې څخه مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژمن کړل شوې او راتلونکې فتحه ده چې د الله له لورې رسولانو او د هغه ملګرو ته د الهي سنت تقاضا ده، چې الله تعالى له هغوی سره وعده او ژمنه کړې ده. سربېره پر دې د سورت متن او منځپانګه هم همداسې څرګندوي چې د سورة د تشريح په بهير کې به دې موضوع ته په مشرحه توګه نغوته وکړو.

له مخکيني سورة سره اړيکه او د سورة د منځپانګې چورليځ:

د [قريش] سورة وروستي آيت د پيغمبر د دښمنانو پر بې پايلو او پرې شوو هڅو ټينګار درلود [ان شانئک هو الابتر]، او ورپسې سورة [کافرون] د هغوی پر وړاندې د پيغمبر د څرګند او کلک دريځ اعلام ته ځانګړی دی. پر دې ترتيب د بعثت په لومړي کال کې، رسول اکرم(ص) ته دنده ورکول کېږي چې له شرک ککړو طريقو او روشونو سره سازښت او له پليويانو سره يې پر لارې تګ په ډاګه رد او ورسره کلک مخالفت څرګند کړي. او د توحيدي تعبد او د ګوډ - آړه ايز تعبد تر منځ د بېلښت يوه بريښنده او څرګنده ليکه وکاږي.

معمولاً هر يو نهضت د خپل کار په پيل کې په تدريج او ورو ورو هر څومره چې د پښې اېښودو ځای مومي او پر څواک او د ملاتړ پر ټولې يې ورزياتېږي، د حاکم نظام سره مخالفتونه ښکاره کوي او ورو ورو په جِدي، تکړه او څرګنده توګه يې پر وړاندې دريځ نيسي. په داسې ډول چې دې پړاو ته له رسېدو مخکې، له هر ډول اصولي مخالفته ځان ساتي او کوښښ کوي په موازي توګه د خوځندي، کښېدونکي پروت په توګه د خپلو موخو پر لور يون وکړي. خو وينو چې پيغمبر اکرم(ص) ددې نهضت [او غورځنګ] په پيل کې، په داسې شرايطو کې چې تر ډېرو سختو فشارونو لاندې وو، فرمان مومي خپله وروستۍ پاياني او څرګنده خبره له هماغه پيله وکړي او له آره او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رېښــې د مشـــرکینوله اعتقــادونو سره مخالفــت وکــړي.« قُــلْ يَــا أَيُّهَــا الْكَافِرُونَ. لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ »

څرګنده ده چې دا ډول لمسوونکی او پاروونکی سخت دريځ په طبيعي توګـه بې ځوابه نه وو او د مشـرکینو بنسټيز او ريښه يي تعصبونه يې پـارول او پخپلـه د پیغمـبر(ص) او د ورسره ملـو مؤمنینـو لپـاره هـم، د نهضـت د راتلـونکي او د هغوی د بریا په اړه، یو ډول اندیښنه او تشویش رامخته کېده، په داسې حال کې چې پخپله ددوی شمېر هم ډیر لږ وو او د ګوتو په شمېر څـو کسـان ول او د مشـرکینو د بې شمېره ځواکمنو مشـرانو او هغوی ته د لاس پـه نامـه وګـړو ستري ټولنې پر وړاندې يې قرار درلود، او په اټکلیزه توګه دا پوښـتنه مطـرح کېده چې څه ډول کېدی شي دا ستونزې او خنډونه بـه لـیرې شي او خلـک به په آزادانه توګه د خدای دین ته وارد شي او الهي نصـرت او بریا بـه کلـه او څه ډول رارسېږي ....؟

د «کافرون» سورة پسې د «نصـر» سورة ځای پر ځای کېدل د هغـوی د نـزول د کال په پام کې نه نېولو سره چـې د مفســرینو پـه وینـا د دواړو د نـزول تـر منځه اوږد واټن دی، [د کافرون سورت د بعثت په لومړیو کلونو کې په مکـه کـې نـازل شوی دی، په داسې حال کې چې ډېری له مفســرینو د «نصــر» سـورة د مـدینې د دوران پـه وروستیو کلونو پورې اړوند ګڼي.] ددې پوښتنې ځواب [لږ تر لږه له پیغمبره د وروسـته نسلونو او د قرآن د لوستونکو لپـاره] ورکوي چې که حق لږ [قليل] هم وي، د ذاتي اصالت او برترۍ له لامله، وده مومندی او په پای کې بریالی دی او که مؤمنین د کافرانو د برلاسۍ او ظالمانه غلبې له لامله پـه ضـعف او ذلـت کـې دي، ورو ورو پورې په پورې د ایمان او د هغـوی د عمـل پـه ځـواک، خنډونـه تـرې لیرې کېږي او د کفر د سروالو او مشـرانو د ځـواک او برلاسـیو د دیوالونـو لـه نړېدو سره سم، د الله بندګان ډلې ډلې او پوځ پوځ د هغه دین ته داخلیـږي. په داسې حال کې چې د قرآن دوه پایانۍ او وروستنۍ برخې [پـارې] مکـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سورتونو ته ځانګړي دي او د هغوی په ۴۷ سورتونو کې په ندرت کوم مدني سورت لیدل کېږي، هرومرو کوم لامل شتون لري چې د «نصـر» سـورة [لـه دې فرض سره چې مدني والی یې جوت ومنو] د دوو داسې سـورتونو تـر منځ یـې ځای نیولی دی چې له هغوی سره شل کاله د نزول تـوپیر لـري. ـــ [د «سیر تحول قرآن» کتاب؛ له دې وروستیو دوو پارو یوازې دوه سورتونه عصـر او نصـر مـدني ګـڼلي، او ځینو مفسرینو د انسان، بینه، زلزال، او ناس سورتونه هم مدني ګڼلي دي. د «سیر تحول قرآن» کتاب ۱۵ ګڼه جدول د «نصـر» سورت په ۹ لېږدیز کال کې نازل شوی ګڼي او د کافرون او مسد سـورتونو نزول د بعثت په دویم او دریم کال پورې اړوند ګڼي].

پـه هر حـال کـې د خـدای تعـالی لـه نظـره چـې د نـور او زمـان خـالق او پنځوونکی دی او د وخت تقدم او تأخر د هغـه د ذات لپـاره شـتون نلـري، د نصـر سورة ځایګی له کافرون سـورة څخـه وروسـته دی او د الهـي نصـرت د قطعي قانونمندۍ او پر کافرانو د مؤمنینو پر فـتح او بـري د تـل لپـاره ټینګـار کوي. د «نصر» سورة له «کافرون» سورة سره بل مشترک فصل هم لـري چـې د «دین» په موضوع کې دی. د «کافرون» سورة له دې آیة سره پای ته رسـېږي چې: «لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ». خو کلـه چـې الهـي نصـرت او فـتح راغلـه او د ایمان له مخې خنډونه لېرې شول او د کفر پردې اخوا شوې، د «حـق دیـن» لمر ځلیږي او «باطل دین» نشـت کېـږي پـه دې ډول چـې: «وَرَأَيْـتَ النَّـاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا».

په دې سورة کې الله تعالی خپل استازي حضرت رسول اکرم(ص) تـه د سـوبې او مرستې ژمنه کوي، او خبر ورکوي چې ډېر ژر به هغه ووینې چې؛ خلک به ډلې ډلې اسلام ته داخلېږي، او ورته فرمان ورکوي چې ددې الهي مرستې او فتحې په شکرانه کې، د خدای تسبیح وکړي او حمد ووایي او اسـتغفاروکړي. او دا سورة د څرګندو قرینو له مخې چې نغوته به ورته وشي پـه مدینـه کـې د حدیبیه له سولې وروسته او د مکې له سوبې مخکې نازل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾	نَصْرُ اللَّهِ = [د دښمنانو په مقابل کې] د خدای مرسته، د الله یاري، د الله نصرت ، د خدای تعالی مدد ـ الْفَتْحُ = [دمکې] فتحه، سوبه، بری ـ رَأَيْتَ = ووینې ـ النَّاسَ = خلک، ولس، پرګنې، عوام ـ دِينِ اللَّهِ = د الله دین، د الله قانون ـ أَفْوَاجًا = پوخ پوخ، ، ډلې ډلې، تولی تولی ـ سَبِّحْ = پاک او سپېڅلی وګڼه، په پاکی یاد کړه ـ بِحَمْدِ = له ستاینې سره ـ رَبِّكَ = خپل رب دې، پالونکی ښښتن دې ـ اسْتَغْفِرْهُ = له هغه ښښنه وغواړه، له هغه مغفرت وغواړه ـ تَوَّابًا = ستر توبه منونکی، ښه توبه قبلوونکی، ډېر توبه قبلوونکې ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾

کله چې د الله مرسته[1] او [پر باطلو د حق] بریا راشي،[2]

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾

او ووینې چې خلک ډلې ډلې د الله دین[4] ته ننوځي،

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

نو [هغه مهال] خپل پالونکي ښښتن دې له ستاینې [او شکرانې] سره په پاکی یاد کړه[5] او له هغه ښښنه وغواړه[6] بیشکه چې هغه [الله] ښه توبه منونکی دی.

إِذَا	جَاءَ	نَصْرُ اللَّهِ	وَالْفَتْحُ
کله چې	راشي	د الله مرسته	او فتح، بریا

وَرَأَيْتَ	النَّاسَ	يَدْخُلُونَ	فِي	دِينِ اللَّهِ	أَفْوَاجًا
او ووینې	خلک	چې ننوځي	په ... کې	دین د الله	ډلې ډلې

فَسَبِّحْ	بِحَمْدِ	رَبِّكَ	وَاسْتَغْفِرْهُ	إِنَّهُ	كَانَ	تَوَّابًا
نو په پاکی یادوه	له ستاینې سره	خپل پالونکی	او ترې ښښنه غواړه	بیشکه هغه	دی	ښه توبه منونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

۱ ــ د «إِذَا» شرط، نصرت او بريالیتوب په مؤمنينو کې د وړتیاو او قابلیتونو په تحقق پورې اړين او مشروط کوي چې خدای تعالی د هغوی لپاره زمینه او ډګر د انسان په ضمیر کې ایښی دی. په واقعیت کې نصرت دوه اړخیزه چاره ده چې په ځانګړې مهالیز ظرف کې له اړین چمتووالي سره واقع کېږي. دا شرایط کېدی شي له قرآنه په خو بندونو کې استخراج شي:

الف] خدای تعالی هاغو کسانو ته نصرت ورکوي چې خدای تعالی ته [حق ته] نصرت ورکړي: «...إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ...» [محمد ۷ (۴۷:۷)].

ب] له خدای سره ياري او مرسته کول، عبارت ده له؛ د خدای له رسول(ص) او د مؤمنينو سره ياري او مرسته کول. [صف ۱۴ (٦١:۱۴)].

ج] د خدای د نصرت شرط مسلحانه دفاع ته چمتو کېدل دي [بقره ۱۹۳ (۲:۱۳۹)، انفال ۳۹ (۸:۳۹)، توبه ۱۴ (۹:۱۴)] .

د] الهي نصرت د مقاومت له سختو او ستونزمنو پړاوونو وروسته رسېږي [يوسف۱۱۰(۱۲:۱۱۰)، بقره ۲۱۴ (۲:۲۱۴) او ۲۷۳ (۲:۲۷۳)].

هـ] الهي نصرت پرله پسې او دوامدار دی [روم۴۷ (۳۰:۴۷)، آل عمران ۱۳(۳:۱۳) او حج ۱۵(۲۲:۱۵)].

و] الهي نصرت، د قلبي آرامتيا ، روحي تقويت، بريالیتوب ته له زيري، د ګامونو له ټيکاو [پايمردی] او ددې په څېر نورو له لارې دی چې غيبي امدادونه انګېرل کېږي [بقره ۲۵۰ (۲:۲۵۰)، آل عمران ۱۲۵ (۳:۱۲۵) او ۱۲٦، انفال ۱۱ (۸:۱۱) او ۱۲، محمد۷(۴۷:۷)، فتح ۴ (۴۸:۴)].

۲ ــ مسلمانان د پيغمبر(ص) په رهبری د ستمګرانو په مقابل کې په ځلونو څرګندو برياليتوبونو ته رسېدلي ول، خو ډېری له مفسرينو په دې اړه په يو نظر دي چې دا فتح [له معرفه او معهود الف او لام سره] هماغه د مکې فتحه ده چې د عربستان د ټاپووزمې زړه ګڼل کېده او د مشرکو قبيلو له بُتانو څخه د مکې له پاکېدو سره پر يو خدای د خلکو د ايمان خنډونه اوچت شول او د ستونزو غوټه پرانيستل شوه [د فتح معنا].

۳ ــ په هر يوه مقاومت او مبارزه کې کمّي تغييرات په پيل کې ورو او نا محسوس وي او د ستمګرانو مخالفتونه او خنډونه د پرمختګ مخنيوی کوي، خو د خلکو له صبر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

استقامت سره، ورو ورو په تدريج لکه په سلو درجو کې د اوبو نابېره په ځوښ راتلـل او تبديلېدل يې پر متصاعد بخار، کميّتي تغييرات هم بيره مومي او شدّت اخلـي، کـه تـر پرونه يو شمېر کسانو له وېرې او ترديد سره او په غلي او پټه توګه د اسلام اظهار کـاوه، د مکې له فتحې سره او له مات شوو بُتانو څخه د مشرکينو په نهيلۍ او له شرک او تقليـده د هغوی په شرمنده ګۍ، د قبيلو د مشـرانو او رئيسانو له اسلام راوړلو وروسته، د هغـوی پليونانو او متابعينو پوځ پوځ اسلام ته مخه کړه چې د زماني په تېرېدو سره په تدريج او پوړۍ په پوړۍ د هغوی په زړونو کې ايمان وارد شي [حجرات۱۴(۴۹:۱۴)].

۴ ـ د دين اصلي معنا، د نيکو او بدو عملونو جزا او کيفـر دی، همـدا راز د هـر هيـواد نظامونو او مقرراتو ته هم دين ويل کېږي چې په توسه يې ښـارمندان تـر نيـاو لانـدې نيول کېږي. د قرآن په اصطلاح کـې «ديـن الملـک» د هيـواد اساسي قـانون تـه ويـل کېـږي، چـې پاچايـان يـې جـاري کـوونکي ول [يوسـف ۷٦(۱۲:۷٦)]. د ښـوونځيو او پوهنتونو ښوونيز نظام چې د هغه پر بنسټ د هر زده کړيال د زده کـړې پايلـه [او چـار ليک] ټاکل کېږي، د «دين» د معنا د پوهېدو لپاره يو ساده مثال دی.
د ۱۰۲ مورودونو له منځه چې د ديـن د کليمـې ه شتقونه پـه قـرآن کـې راغلـي دي، د «دِينِ اللّه» اضافه په غير له دې آيته په دوو نورو آيتونو کې راغلـي ده: نـور ۲ (۲۴:۲) – « ... وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِيـنِ اللَّـهِ ... » او آل عمـران ۸۳ (۳:۸۳) – « أَفَغَيْرَ دِيـنِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ... » د خدای دين همدا د هغه فرمـانونو ته تسليم دی [آل عمران ۱۹(۳:۱۹)] چې حـق دي [توبـه۳۳(۹:۳۳)] او بايـد لـه شرکـه خالص وي [زمر۳(۳۹:۳)، يونس ۱۰۵(۱۰:۱۰۵)، بقره۱۹۳(۲:۱۹۳) او انفال۳۹ (۸:۳۹)].

۵ ـ د ربّ له حمد او ستاينې سره تسبيح؛ د مرحوم طالقاني په وينا، د تسـبيح عـاليترين پړاو دی چې د هستۍ د عالم د ارباب له حمد او ستاينې او د هغه د ښکلا او کمال او د بې عيبوالي او بې نقصوالي پر نسبت له لېوالتيا څخه پيـدا کېـږي. د تسـبيح عمـل، پـه دې سـمفوني [Symphony] کـې ه شارکت او د هسـتۍ د عـالم پـه سـتر ارکسـتر [Orchestra] کې مثبت نقش لوبول دي. له حمد سره د ربّ له تسبيح څخـه عـاليتر، د ربّ العظيم په نوم تسبيح [واقعه۷۴ (۵٦:۷۴) او حاقه ۵۲ (٦۹:۵۲)]، او د ربّ الاعلـی پـه نوم تسبيح دي [اعلی۱(۸۷:۱)] چې پـه زړه او لیـد کـې د ربّ عظمـت، عـالي تـوب او ستروالی مجسم کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦ ـ د نورو بندګانو په نسبت له پيغمبرانو څخه د خدای تعالی انتظار په ځلونو زيات دی، پر دې بنا، سره ددې چې هغوی په پوهېدنې او عمدي توګه ګناه او نا فرماني نکوله، اما د «حَسَنَاتُ الأَبرارِ سَيِّئَاتُ المُقَرَّبين» په مصداق [د نيکانو نيکوکاري د مقرّبانو لپاره ګناه ګڼل کېږي]، هر ډول ترک اُولی [د آسانتر کار ترجيح]، تعجيل او يا هغوی ته لنډه يا ډېره وړه نه پاملرنه ذنب يا ګناه ګڼل کېده او دا خبره په قرآن کې ډېره زياته د ډېريو پيغمبرانو په اړه ليدله کېږي. اصولا د انبيائو په اړه د قرآن لحن د تمجيد او تجليل او تعظيم څخه زيات د تذکر، تنبيه او حتا په ځينو موردونو کې د توبيخ لحن لري! د اسلام د مکرم رسول(ص) په اړه پر دې سورة سربېره، په اوو نورو سورتونو کې هاغه مکرم رسول ته – د هغه له ستر مقام سره سره – امر په استغفار شوی دی [محمد١٩ (۴۷:١٩)، مؤمنين ١١٨ (۲۳:۱۱۸)، تحريم ٨ (٦٦:٨)، نساء ١٠٦ (۴:١٠٦)، فتح ۴۸ (۴۸:۴۸) او غافر ۵۵ (۴۰:۵۵)]. سربېره پر دې نور ګواښونه لکه: «عَفَا اللَّهُ عَنْكَ ... » [توبه ۴۳ (۹:۴۳)]، « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ... » [تحريم ١(٦٦:١)]، «...فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ » [انعام ۳۵ (٦:۳۵)]، « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ ... » [احزاب١(۳۳:١)] او داسې نور... چې د رشد، ودې او کمال او ډېرې پاکۍ لپاره د تذکر او هشدار له طريقه، هاغه حضرت ته د خدای تعالی په ځانګړې پاملرنې دلالت کوي.

داسې برېښي چې دا ځانګړی استغفار، د جنګ په ډېرو هيبتناکو شرايطو کې د الهي نصرت د غوښتنې لپاره د اندک تعجيل له لامله وي چې د بقره سورة (٢:٢١۴) په ٢١۴ آية کې ورته اشاره شوې ده: «...مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ». دا ډول يو تزلزل، بلکې شديدتر له دې، قرآن د قريشو او وحشی قبيلو په توسه له خو چنده جمعيت سره د مدينې په محاصره کې قرآن د مؤمنانو د حال په وصف کې بيان کړی دی: «هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا» [احزاب ١١(۳۳:١١)]

د نصر سورت له لومړي تر دريم [١ ـ ۳] آيتونو بشپړه تشريح:

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ کوم مهال چې د خدای تعالی نصرت ورسېږي. چې دلته «اذا» د شرط «اذا» دی. چې د «اذا» کليمه په راتلونکي کې په ظهور دلالت کوي او تقاضا يې داده چې د آية مضمون به د داسې چار خبر وي چې لا تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسه پېښ شوی نه دی او ډېر ژر پېښېدونکی دی، او څرنګه چې د مرستې او فتحې چار دی، نو په نتیجه کې تر بحث لاندې سورة يو زېری دی چې الله تعالی پیغمبر ته ورکړی دی. دا د الله تعالی مرسته او بری دی او خدای تعالی هغه رامنځته کوي، پایلې او حاصل ورکولو ته يې هغه مهال وړاندې کوي، په کوم مهال کې چې خدای تعالی هغه مقدّر او مقرّر کړی دی، هغه هم په داسې بڼه چې څنګه يې الله تعالی غواړي، او د کومې موخې لپاره چې هغه انځور کړی او ټاکلی دی.

خو د الهي نصرت په اړه باید ووایو چې ولې په هر مهال کې [وخت په وخت] د خدای تعالی نصرت نه راځي؟ خدای تعالی پیغمبران رالیږلي او هر یو ته يې رسالت په غاړه کړی وو خو هغوی د ورسپارل شوي رسالت په سر ته رسولو کې هر یو ډېرې زیاتې ربړونې او ځورونې ولیدلې او ډېرې ستونزې يې وګاللې، پخپله زموږ پیغمبر(ص) کوم دیارلس کلونه چې په مکه کې وو څومره ربړ او رنځ يې وګاله او همدا راز ورسره ملو مؤمنینو، د هغه حضرت اصحابو او ملګرو څومره ستونزې وګاللې، او وروسته هم په هاغو غزاګانو او جنګونو کې چې سر يې مات شو، غاښ يې مات شو او څومره ډېر مؤمن او مسلمان یاران يې تر شکنجې او ربړونې لاندې ووژل شول، ځور او کړاو يې ولید، له خپل کور او ژونده وایستل شول او وروسته هم چې هر څه يې درلودل د ټولو پرېښوولو ته مجبور شول او هجرت يې وکړ؛ ښه، نو ولې خدای تعالی له پیله هغوی سره مرسته ونکړه؟ یو پیغمبر يې لیږلی او کتاب يې نازل کړی او کولی يې شول اصلاً اجازه ورنکړي چې پیغمبرانو ته څوک څه ووايي او لږ شان مخالفت هم ورسره وکړي او حتا څوک ورته ووايي، په مخ مو څو سترګې دي، یا د سترګو له پاسه مو وریځې دي. ولې خدای تعالی دا کار ونکړ؟ مګر نه يې غوښتل استازي يې بريالي شي؟ وسمهال هم دا پوښتنه په بل ډول مطرح کوي: دا چې ځینې خلک وايي؛ دې اوضاع او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احوال ته وګوره، دا وګوره چې خلک د خدای په نامه راز راز کارونه کوي، ځېنې خو لا دا هم وايي؛ اصلاً خدای چرته دی؟ کوم خدای؟ که وای په دا ډول به څوک، د هغه په نامه د خلاف او خطا نه مرتکب کېدی. ـ [العياذبالله] ـ دا ډله انګېري چې خدای تعالی زموږ پر سر ولاړ دی چې هيڅ ګناه او خطا له موږ ونشي او مؤمنانو ته، لکه د پلار په څېر چې ددې ناسمو، بېلارو او چاپلوسو بچو پر سر ولاړ وي او پاملرنه پرې وکړي چې هيڅ نقص هغوی ته ونرسېږي! نو کوم ځای خدای تعالی داسې يوه وعده او ژمنه کړې؟ منکران چې پوښتنه کوي نو کله به راځي! هر مهال چې وخت يې راورسېږي: «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ». هر مهال چې هغه برى او فتح راشي، الهي وعده به عملي شي او الهي مرسته او نصرت به راشي. دلته د الله د مرستې او فتحې ذکر چې له کوم ځانګړي اهتمام سره شوی دی او له دې وروسته چې حضرت رسول اکرم(ص) ته د حمد او تسبيح لپاره کوم هدايت ورکول شوی دی دا ددې خبرې دليل دی چې له دې څخه مقصد کومه عامه مرسته او فتحه نه ده بلکې هاغه مرسته او فتحه ده چې له الهي سنت سره سم رسولانو ته د هغوی د دښمنانو پر وړاندې په داسې مهال کې حاصله شوې ده چې د الهي پيغام په رسولو کې يې خپل ټول ځواک زېښلی او نښتېځلی دی. او د رسول خپل قوم او ولس د هغه په دروغ ګڼلو او دښمنۍ کې تر دې بريده مخکې لاړل چې دا تمه نوره پای ته رسېږي چې ددوی په رويه او چلن کې به کوم بدلون راشي، او د حق لور ته به مخه کړي.

نو ددغې پيغام او الهام، او ددې ځانګړي نرۍ ليد پر بنا چې دا پيغام او الهام يې د کار او کړنو حقيقت تشکيلوي، او د پيغمبر(ص) او له هغه سره د ملو کسانو د کار بنسټ ګڼل کېږي، د هغوی پر لاسونو د الله د مرستې او برې په پلي کولو سره، د هغوی اکرام،حرمت او درناوی تشخيص او ټاکل کېږي. چې د بريا پر مهال د پيغمبر(ص) او له ورسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملو کسانو کار، الله تعالی ته له تسبيح، ستاينې، حمد، تقديس او شکر سره مخ کونه او د ښښنې او مغفرت غوښتنه ده.

د «نصرالله» د رسېدلو شرايط او چاپېريال:

لکه څنګه چې مو وويل؛ ددې سورة لومړی آية «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» د «اذا» د شرط له ظرف سره، الهي نصرت په زمان او ځانګړو شرايطو پورې مشروط کوي چې بايد تحقق ومومي. لکه څنګه چې څرګنده ده، هيڅ ښکارنده تر هاغې نه رامنځته کېږي تر څو يې چې د پيدايښت لاملونه او علتونه، موجبات او اسباب چمتو شوي نه وي، چې په حقيقت کې همدا الهي نظام دی. دا حقيقت د هاغو کسانو لپاره ځواب دی چې وايي د هاغه خدای لپاره چې مطلق قادر دی څه مخنيوی لري، مخکې له دې چې مؤمنين په آزار او شکنجې کې دوځار شي او ځينې يې شهيدان شي، له ربړ آزار او ستونزو زغملو پرته يې بريالي کړي. په دې سورة کې يې يوازې د «اذا» په شرط چې مبهم او مجمل دی بسنه کړې، په نورو سورتونو کې يې دا شرط له ډېرې شرحې او تفصيل سره توضيح او بيان کړی دی. ددې ارزښت لري چې له يوې اجمالي پلټنې سره ووينو چې بايد څه عمل سر ته ورسوو او څه پيليزې برابرې کړو چې الهي نصرت زموږ په حال کې شامل شي. سربېره پر دې، الهي نصرت څه ډول يو نصرت دی او څه راز ميکانيزم لري؟ آيا مرموز ځواکونه په جنګ کې شرکت کوي او دښمن ترټي او ورته ماتې ورکوي يا دا چې د هغوی نور، ځلا او تجلا د مجاهدينو په ارادو او نفسونو کې شته؟ اوس ددې «اذا»ګانو په اړه او هغه شرايط چې په قرآن کې په نورو ځايونو کې له دې «اذا» ګانو سره بيان شوي؛ په اړه يې يو لړ اصولو او ځينو لواړو خبرو ته په لاندې توګه نغوته کوو:

۱ ــ د الهي نصرت متقابليت او دوه اړخيزوالی: د خدای تعالی ياري او مدد يو اړخيز او له پيليزې او مقدمې پرته نه دی، او تر هاغې چې په دې ډګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وړتيا او قابليت ښکاره شوی نه وي، نه ځرګندېږي قرآن بندګانو ته د خدای تعالی نصرت، خدای تعالی ته د بنده په نصرت پورې مشروط کوي او اعلاموي: وايي د خدای تعالی نصرت هغه مهال راځي چې تاسو له خدای سره نصرت وکړئ. فرمايي: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» [محمد۷ (۴۷:۷)] ای هاغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی، که د خدای [له دين او رسول] سره مرسته وکړئ، خدای هم له تاسو سره مرسته کوي او ستاسو ګامونه به استوار [او ټېکاو] کړي [= پښې مو ټينګوي، زړن او ټيکاو پلي به شئ] .

نو مؤمنانو ته وايي که تاسو له خدای سره مدد وکړئ، خدای تعالی هم له تاسو سره مدد کوي. څرنګه چې موږ پوهېږو خدای تعالی خو زموږ مرستې ته اړتيا نلري؛ نو دلته له خدای سره نصرت يعنې د خدای له بندګانو سره نصرت دی. خو کله چې تاسو دومره لټان او تن پالي او ډارن ياست کاغ او ځانساتي ياست، چا ته مرسته او نصرت نه رسوئ نو په کوم بنسټ او بنياد به تاسو ته ياري، مرسته او نصرت درکړل شي.

يا په بل ځای کې فرمايي: «... وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ» [حج ۴۰ (۲۲:۴۰)] «... او په جوته توګه الله به [د حق او باطل په دې تاريخي جګړه کې] هرومرو له هاغو کسانو سره مرسته وکړي، چې له هغه سره [د ايماني حقيقتونو او بندګانو د حقونو په دفاع کې] مرسته کوي، بېشکه الله ناماتی ځواکمن دی.».

نو خدای تعالی هغه چا ته مرسته رسوي، چې له خدای سره مرستندوی وي، يعنې هغوی چې د خدای له بندګانو سره مرسته کوي. نو، لومړی شرط يې دا دی چې دا يوه دوه اړخيزه رابطه او اړيکه ده: څوک چې د حق په لار کې فداکاري وکړي، ايثار وکړي، په غبرګون کې به الهي نصرت ورته شامل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ خدای ته د بندګانو نصرت، د هغه د رسولانو او مؤمنينو سره د ياری او مرستې رسولو پورې اړيکه لري ـ البته خدای تعالی له بندګانو څخه بې نيازه، قادر او قاهر دی، خو که له بندګانو ياري غواړي، مطلب يې د هغه له رسولانو او د رسولانو له پلیونانو او ملګرو سره مرسته او ياري ده، البته خدای تعالی پخپله د خپلو رسولانو پر ياری او نصرت توانا دی خو غواړي په دې وسيله خپل بندګان وازموي او د ابتلاګانو او ازميښتونو په کوره کې هغوی پاخه او آبديده کړي او استعدادونه او دننې ځواکونه يې فعليت او ظهور، ښکارونې او بروز ته ورسوي او لواړ يې کړي. خدای تعالی له خپلو رسولانو سره ياري کول خپله ياري معرفي کوي او مؤمنين دا ډول نصرت ته رابولي. نو که پوښتنه وشي چې موږ څنګه کولی شو خدای تعالی ته نصرت ورسوو؟ خدای تعالی وايي زما نصرت د رسولانو او مؤمنينو په نصرت کې نغښتی دی: وايي ای مؤمنانو د خدای ياران او مرستندويان اوسئ؛ لکه څنګه چې عيسی(ع) خپلو حواريانو ته وويل: څوک د خدای په لارکې د خدای پر لور زما ياران او مرستندويان دي؟ او حواريانو وويل موږ د خدای ياران او مرسته کوونکي يو: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ...» [صفّ۱۴(۶۱:۱۴)] «ای هغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی د الله مرستندويان اوسئ لکه څنګه چې عيسی د مريم زوی حواريونو ته وويل څوک د الله پر لور زما ياران او مرستندويان دي؟ حواريونو وويل موږ د خدای ياران او مرستندويان يو...» نو، خدای تعالی ته نصرت ورکول، يعنې د رسولانو او مؤمنينو حمايت کول ملاتړ او تقويه کول دي. دا هم دويمه نکته.

۳ ـ د الهي نصرت بل شرط د هغه په لار کې د قتال لپاره چمتو کېدل دي ـ د خدای تعالی سره ياري او مرسته يوازې له دُعا او غوښتنو او توسل او تمسک سره تحقق نه مومي، د هغې لازم او اړين شرط د جهاد او قتال له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې د هغه د دين له رسولانو او مؤمنينو د دفاع لپاره چمتو کېدل دي، په دې حالت کې الهي لاس د مجاهدو وګړو له لستوڼي راوتلی او دشمنان مغلوبوي: «قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ...» [توبه۱۴(۹:۱۴)] «له هغوی سره مقاتله [مبارزه] وکړئ چې خدای تعالی ستاسو په لاسونو هغوی عذاب کړي او هغوی به رسوا کړي او تاسو سره به د هغوی پر خلاف مرسته او ياري وکړي ....»، خدای تعالی فرمايي کوم دښمنان چې پر تاسو يرغل کوي او تاسو وژني، قَاتِلُوهُمْ له هغوی سره وجنګېږئ، خدای تعالی بايد ستاسو په لاسونو هغوی ته ماتې ورکړي. همدا راز الله تعالی فرمايي: «تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ.... وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ...» [صفّ۱۱(۶۱:۱۱) او ۱۳] «[په دې سوداګرۍ کې] پر خدای او د هغه پر استازي ايمان راوړئ او له خپلو مالونو او خپل ځان سره د خدای په لار کې جهاد کوئ....او [پر اخروي نېمګرغۍ سربېره] هغه بل [دنيايي هدف] چې تاسو يې خوښوئ؛ [يعنې] د خدای مرسته او [پر دښمن] نژدې برې [درته په برخه کوي]،....»

د قرآن کريم په نورو ځايونو هم ددې ذکر له تفصيل سره شوی دی خو دلته يې له اجمال سره خلکو ته ستونزه نه وه چې ددې فتحې په ځرګوالي پوه شي: «...لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.» [حديد۱۰(۵۷:۱۰)]. «[د هغه له لورينې او رحمت سره سره] پر تاسو څه شوي چې د خدای په لار کې انفاق [لګښت] نه کوئ؟ حال دا چې د اسمانونو او ځمکې ميراث يوازې د الله دی [= هغه ستاسو انفاق ته اړتيا نه لري]. هغوی چې تر بريا مخکې [جهاد ته د چمتو کېدو لپاره] انفاق او جهاد کړی دی، [له وروسته يو ځای شوو سره] برابر نه دي؛ د هغوی درجه ډېره اوچته له هاغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو ده چې له هغې [بريا] وروسته يې انفاق او جهاد کړی دی؛ او [له دې حال سره] الله هغوی ټولو ته [د هغوی د هڅو په تناسب] د غوره بدلې ژمنه کړې؛ او الله له هغه څه چې کوئ خبردار دی».

له پورتنيو آيتونو څخه څرګندېږي چې په واقعيت کې مؤمنان بايد د سختيو په منځ کې پاخه شي او ددې ورتيا پيدا کړي چې د حق له پليونې او پيروۍ سره د حق دښمنان ماتې ته مجبور کړي او لکه څنګه چې مو وويل؛ د خدای لاس بايد د مؤمنانو له لستونې راووځي.نو برخلاف ددې چې ځينې يې انګيري د خدای تعالی ذات پخپله نيغ په نيغه دخالت نکوي. دا هم دريمه نکته.

۴ ـ الهي نصرت پرله پسې له سختو او ستونزمنو پړاوونو وروسته را رسيږي ـ لکه څنګه چې وويل شول د خدای تعالی مرسته او ياري د وړتياو او قابليتونو په ظرف کې نازليږي او د اخيستونکي د منښت او ظرفيت پر نسبت يې، کچه او ميزان تغيير کوي. پر دې بنا هر څومره چې چمتووالی او استعداد، هيله او تمنا، لېوالتيا او طلب يې ډېرتر وي او وړتيا او قابل ظرفيت يې پورته تللی وي، په هماغه کچه په مقابل کې يې فاعل ورته بهتر او ډېرتر عنايت کوي، او مرسته او نصرت يې کامليږي او بشپړيږي. او څرنګه چې د انسان استعدادونه د ستونزو او سختيو په متن کې فعليت او قيام ته رسيږي [لقد خلقنا الانسان فی کبد ـ لقد خلقنا الانسان فی احسن تقويم] پر رسولانو او مؤمنينو د وارد شوو مصيبتونو او سختيو، او د الهي نصرت تر منځ يوه اړيکه او رابطه برقراريږي، او دا د الهي لطف نهايت او پای ده داسې يوه بنده ته چې هغه يې د امتحان او ابتلاء، اوچتولو او پورته وړلو لپاره وړ او شايسته ګرځولی دی. دا ډول نه دی چې کوم مهال يو ملت وغواړي، همدا چې د حق په لار کې قيام وکړي، يو پل واخلي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو گام اوچت کړي سمدلاسه خدای تعالی ورسره مرسته وکړي. همدا چې لا څه شوي نه وي او ووايي موږ خو د خدای لپاره پیل وکړ، اقدام مو وکړ، خو د خدای مرسته رانغله، او ووايي؛ نو د خدای مرسته څه شوه؟ یوه ورځ وشوه، دوه ورځې وشوې، یوه اوه نۍ وشوه، دوه اوه نۍ شوې دي چې د حق لپاره راولاړ شوي یو او لا تر اوسه د خدای تعالی د نصرت او مرستې کوم درک نشته. دوی غواړي سمدلاسه په نابېره توگه د حق نصرت ورته ورسېږي؛ نه، په دې ډول نه دی - وخت نیسي، خواري کول غواړي، زیار ایستل غواړي؛ یعنې دا چار د سختیو د زغملو، د هڅو او زیار غوښتونکی او مستلزم دی؛ یعنې الهي نصرت زموږ له وجوده بیرون کوم څیز نه دی. د حق نصرت باید زموږ له دننه وخوټېږي. د خدای نصرت زموږ له دننه بېکې کوي او بیا الوت کوي، کوم بیروني چار نه دی.

البته امتحان او ابتلاء سخته ده؛ اندیښنه، تشویش او بې خوبي راوړي، خو لوړ تولگي ته د پورته کېدو لپاره له دې پړاوه له تېرېدو پرته بله چاره نشته.

«حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ» [یوسف۱۱۰(۱۲:۱۱۰)].

[منکرینو تر دې بریده ډگر د مؤمنینو لپاره تنگ کړ] **ترڅو چې استازي** [د خلکو له ایمان راوړو] **نهیلي شول او** [خلکو] **گومان وکړ، چې** [د مؤمنینو د نصرت او د کافرانو د عذاب په اړه] **دروغ ورته ویل شوي،** [په دې وخت کې استازیو ته] **زموږ مرسته ورسېده، نو موږ هر څوک چې وغواړو** [= وړ وگڼو] **ژغورو خو پرمجرمانوزموږد عذاب یرغل**[د هیڅ ځواک په توسه] **نه تمبول کېږي.**

یعنې دا ډول ستونزې او مصیبتونه پر مؤمنینو راغلل، تر دې کچې چې حتا د الله استازي [رسولان] له دې نهیلي شول چې نور به یې خلک خبره ومني، او هغوی ټولو خلکو دا و انگېرله چې دروغ ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل شوي دي! په سختيو او په ربړونو کې د هغوی له پخېدو وروسته د الله مرسته او ياري هغوی ته راغله. او الهي ذات چې هر چا ته وغواړي، يعنې هغوی چې ورتيا يې ومومي نجات ورکوي او د الله سخت قهر له مجرمينو او بې لارو څخه هيڅ مهال نه لېرې کېږي.

فرمايي: «وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا...» [انعام۳۴(٦:۳۴)] «او بې له شکه تر تا مخکې رسولان هم [د خپلو هم مهالو په توسه] دروغجن ګڼل شوي، خو ددې انکار او ربړونو پر وړاندې يې صبر [او زغم] وکړ چې په پای کې زموږ نصرت هغوی ته ورسېد ...»

حضرت رسول(ص) ته الله تعالی فرمايي چې تر تا مخکې رسولان هم د هغوی د هم مهالو او د هغوی د خپلې زمانې د وګړو لخوا دروغجن انګېرل شوي دي، خو هغوی پر هاغه څه چې دروغجن انګېرل کېدل صبر وکړ او د مخالفينو ربړونې او ځورونې يې وزغملې تر دې چې د الله مرسته او نصرت ورته راغی. يعنې د الله پر استازو او د هغوی پر پلويانو ډېرې زياتې سختۍ راغلي دي؛

«... مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ.» [بقره۲۱۴ (۲:۲۱۴)] «... هغوی ته داسې سختۍ او کړاونه ورسېدل چې ډېر سخت په لړزه پرېوتل، تر دې ځايه چې [حتا] پيغمبر او ورسره ملو مؤمنينو وويل: [نو] کله د خدای مرسته رارسېږي!؟ آګاه اوسئ چې د الله مرسته نژدې ده.»

رسول اکرم(ص) او ورسره مؤمنينو د کلونو په اوږدو کې ډېرې سختۍ او ربړونې وزغملې او په دې بهير کې يې د زغم او ورتياؤ په لاسته راوړلو سره ځای پر ځای الهي نصرت او مرسته نصيب شوې ده خو په پای کې ددې ټولو زيارونو او کړاوونو په پايله کې يې ستره فتحه او نصرت په نصيب شو چې په دې سورة [د «نصر» په سورة] کې ورته نغوته شوې، چې البته له ذکر پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک پر دې پوهېدل چې په دې سورة کې د کوم نصـرت او فتحـې زيـرى شوى دى په لاندې آيت کې يې د مهاجرو مؤمنينو د صداقت په اړه څرګنده نغوتـه کـړې ده: «لِلْفُقَـرَاءِ الْمُهَـاجِرِينَ الَّـذِينَ أُخْرِجُـوا مِـنْ دِيَـارِهِمْ وَأَمْـوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُـرُونَ اللَّـهَ وَرَسُـولَهُ أُولَئِـكَ هُـمُ الصَّـادِقُونَ» [حشـر۸(۵۹:۸)] «[او همدا راز غنيمتونـه] د هاغو مهاجرو د اړمنو لپاره دي چې لـه خپل ټاټوبي او خپله کوره او له خپلو مالونو اخراج شوي دي، [هغوى په هر راز شرايطو کې] د خداى فضل او رضـايت غـواړي او [پـه دې توسـه] د خـداى [لـه دين] او د هغه له رسول سره مرسته او ياري کوي او همدوى دي چې [دايمان په ادعا کې] صادقان او رښتيني دي.»

۵ ــ الهي نصرت يو جوت [، قطعي] او تلپاتي [، هميشګي] قانون دى ـ يعنې داسې نه دى چې يوازې د پيغمبر په زمانه کې د خداى تعالى نصـرت راته، او په وروسته زمانو کې تم شوى وي. داسې نه دى چې د خداى مرسته او ياري ځانګړې او لنډمهالي وي، چې يوازې د تاريخ په برخليک سازو مهالونو کې وي او يوازې پيغمبرانو ته ځانګړې وي، دا قاعده عمومي او پر ټولو مؤمنينو شامله ده. البته له هر چا سره د ابتلاء او سختيو په نسبت د نصرت له شرايطو سره د انطباق په صورت کې مرسته او ياري کېږي او البته پيغمبران په دې ډګر کې د خداى تعاى له تر ټولو مبتلاءترينو بندګانو څخه ول. «إِنَّا لَنَنْصُـرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ» [غافر۵۱(۴۰:۵۱)] «موږ له وتې او اړنګ پرته خپل استازي او هغو کسانو ته چې ايمان يې راوړى دى د دنيا په ژوند کې او په هاغه ورځ کې چې ګواهان راولاړېږي نصرت [اومرسته] ورکوو [په دنيوي امتحان کې او اخروي امتحان کې]».

«... وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ» [روم ۴۷ (۳۰:۴۷)] «... او د مؤمنينو يـاري او مرسته کول پر مـوږ حـق دى.» فرمـايي دا زمـوږ وظيفـه او دنـده ده چـې مؤمنينو ته نصرت ورکړو دا قانون موږ پخپله پر خپل ځان ليکلى دى. نـو تـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مؤمنينو سره ياري او مرسته وشي. خو نه دا چې يوازې د مؤمن نوم يې پر ځان ايښی وي او پيژند پانيز مؤمن وي. د نصرت له تداوم او تلوالی څخه په ځلونو په قرآن کريم کې يادونه شوې ده. چې په لاندې توګه د څو آيتونه ذکر کوو: «بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ» [روم٥ (٣٠:٥)] «الله په نصرت او ياری هر چا ته چې وغواړي مرسته او نصرت کوي او هغه عزتمن لورين دی». «... وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ» [آلعمران١٣(٣:١٣)] ... او خدای تعالی له خپل نصرت سره هغه چا ته چې وغواړي تأييد او ملاتړ يې کوي په تحقيق په دې [مسئله] کې انديالو او د ليد خاوندانو ته پند دی. «مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ...»[حج١٥(٢٢:١٥)] هاغه څوک چې انګيري خدای تعالی هيڅکله په دنيا او آخرت کې له هغه سره نصرت نه کوي نو ...

٦ ــ د الهي نصرت څرنګوالی ـ : خدای تعالی څه ډول نصرت ورکوي؟ آيا يو شمېر څيزونه، وسيلې يا کسان لکه پرښتې، يا نور څيزونه له غيبه او له آسمانه راځي، او جنګېږي او له مؤمنانو سره مرسته کوي؟ ومو ويل چې د خدای نصرت زموږ په خپل وجود کې پنځيږي، او زموږ په وجود کې دننه وده کوي. فرمايي خدای تعالی به ستاسو روحيه تقويه کړي هغه داسې ذات دی چې آرامښت او ډاډ يې د مؤمنينو زړونو ته راولېږه يعنې دا ډاډېنه او آرامتيا همدا ستاسو له خپله دننه دی د بدر او احد د جنګونو په اړه ډېر آيتونه شته چې وايي دا نصرت چې موږ تاسو ته درکړ، يو بشارت او زيری وو چې له هغه سره ستاسو زړونه تقويه او ډاډمن شول.

نو کېدی شي د ځينو په اند داسې و انګېرل شي چې الهي نصرت نيغ په نيغه په خپلواکه توګه [مستقيماً او مستقلاً] د پرښتو په توسه عمل کوي او نابېره په غير عادي توګه د جنګ صحنه د مؤمنينو په ګټه تغيير مومي! په داسې حال کې چې دا بهير په تدريجي توګه د مؤمنينو د قدمونو له تثبيت او پلونو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیکاو سره سرته رسېږي. په بله وینا له هاغې زړورتیا، جرأت او ټینګې روحیې سره چې مؤمنین یې د صلوة او صبر په مرسته پیدا کوي دوی پخپله، خپل دښمن مغلوبوي او د پرښتو نقش په همدې قلبي بشارت او روحي تقویت او د قدمونو په تثبیت کې خلاصه کېږي:

«... رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ» [بقره۲۵۰(۲:۲۵۰)] «...پالونکې ځښتنه، [زموږ د وجود لوښی] له صبر [= مقاومت او ټیکاوولي] ډک کړه او زموږ ګامونه ټینګ کړه او موږ سره د کافرانو د ډلې په مقابله کې مرسته وکړه.»

«وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ»[آل عمران۱۴۷(۳:۱۴۷)] «او د هغوی وینا [=ددښمن سره په مقابله کې دعا] له دې پرته بله نه وه چې ویې ویل: پالونکیه ربه! ګناهونه [عوارض او اغېزې یې] او په چارو کې تېروتنې مو ویوښه [= نالېدلې یې ونیسه او ترې تېر شه]، [د دښمن د یرغل په مقابل کې] ګامونه مو ثابت [او ټینګ] کړه [چې نه ولړزېږو او نه وډار شو] او پر کافرانو بریا را.»

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» [محمد۷ (۴۷:۷)] «ای هغو کسانو چې ایمان مو راوړی دی که له خدای سره مو یاري او مرسته وکړه له تاسو سره مرسته کوي او ستاسو ګامونه استوار او ټیکاو کوي».

«هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا» [فتح۴ (۴۸:۴)] «(الله) هغه (ذات) دی، چې د مؤمنینو په زړونو کې یې [د جنګ په ډګر کې] ډاډېنه [او آرامتیا] نازله کړه چې [پر خدای له توکل او د دښمن پر وړاندې له مقاومت سره] د هغوی پر ایمان، همداسې ایمان ورزیات کړي او [یقین وکړي] د آسمانونو او ځمکې لښکر [= په نړۍ کې برلاسي ځواکونه] یوازې د الله دي او الله پوه حکیم [= چار سمبالی] دی».

(c) ketabton.com: The Digital Library

«بَلَى إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَـذَا يُمْـدِدْكُمْ رَبُّكُـمْ بِخَمْسَـةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ» «وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى لَكُـمْ وَلِتَطْمَـئِنَّ قُلُـوبُكُمْ بِـهِ وَمَـا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ» [آل عمران۱۲۵(۳:۱۲۵) او ۱۲۶]

«هـوكې، کـه تاسـو صبر وکـړئ او [لـه نـا فرمانۍ] پرهېـز وکـړئ او [دښـمنان کـه هـر څـومره] لـه همـدې سـختۍ او بيـړې سره پـر تاسـو يرغـل راوړي، ستاسـو پـالونکی څښـتن بـه تاسـو سره لـه پنځـو زرو نښـه شـوو پرښـتو پـه توسـه مرسـته وکـړي». « او اللـه دا [دپرښـتو د مرسـتې ژمنـه] تاسـو تـه لـه بشـارت [= د روحيـې تقويـت] څخـه پرتـه څـه نـه ده او [هـم] ددې لپـاره چـې ستاسـو زړونـه [لـه بې تـابۍ] اطمينـان [= ډاډ او هوسـاينه] ومـومي،او نـه دی نصرت مگر د الله له لوري، چې ډېر غالب حکمت والا دی».

«إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّـذِينَ آمَنُـوا سَـأُلْقِي فِي قُلُـوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ...» [انفال۱۲(۸:۱۲)] «هغه مهال چې ستا پروردگار پرښتو ته وحی وکړه چې زه له تاسو سره يم نو هغه کسان چې ايمان يـې راوړی دی استوار او ټيکاو کړئ. ډېر ژر د کافرانو په زړونو کې وېره او ډار اچوو....»

پر دې بنا، کوم څوک يا کومه پرښـته لـه آسـمانه رانغلـه چـې لـه کفـارو سره وجنگېږي. الهي نصرت زموږ په خپل وجود کې دی؛ يعنې هـر څـه چـې دي پخپله له انسانه دي. کله چې انسان د خدای پر لور لاړ شي، نصرت يې له دننه خوټيږي؛ دننۍ استعدادونه يې چې بالقوه دي فعليت تـه اوړي. مخکـې لـه دې به چې له يوې څپېړې ډارېده، خو اوس خپل ټټـر ډال کـوي او د سـلو کسانو سره د مقابلې لپاره ځي، جنگ ورسره کوي او له هېڅ څيز نه ډارېږي. دا له کومه د هغه په زړه کې راغلل؟ همدا د الله نصرت دی.

کوم نصرت او بريا؟

هاغه څـه چـې مسلّم او جـوت دي دا چـې پيغمـبر(ص) او د هغـه پليونـانو او پلويانو ته الهي نصرت او فتح او بريا يوازې يو ځلې په برخه شوی نـه دی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو د تاريخ په شهادت مسلمانانو بې شمېره فتحې درلودلې دي او د قرآن په شهادت، الهي نصرت په ځلونو د بدر او حنين او ... نورو جنګونو کې هغوی ته په برخه شوی دی:

«وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ ...» [آلعمران۱۲۳(۳:۱۲۳)] «[بايد هير يې نه کړئ چې] په تحقيق الله تاسو سره په بدر کې [په جګړه کې] مرسته وکړه په داسې حال کې چې [د دښمن د زياتو وسلو او کسانو په مقابل کې] کمزوري واست....» «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ...» [توبه۲۵(۹:۲۵)] « [که د ځان په اړه اندېښمن ياست] الله تاسو سره [د جنګ] په ډېرو ډګرونو کې مرسته کړې ده، له هغې جملې د حُنَين په جنګ کې،...» «إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ...» [توبه۴۰(۹:۴۰)] « که تاسو له هغه [= پيغمبر] سره مرسته ونکړئ، [پروه شئ] خدای له هغه سره په داسې حال کې چې [يوازې] له يو کس سره وو مرسته وکړه، کله چې کافرانو هغه [له مکې] وايسته، ...» «... هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ». [انفال۶۲(۸:۶۲)]. « ... هماغه دی چې ته يې پر خپله مرسته او پر [ملاتړ د] مؤمنانو ځواکمن کړې.»

پر دې بنا کومه پوښتنه چې مطرح کېږي داده چې د «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» آية کوم نصرت او بريا ته اشاره لري. ځکه چې خدای تعالی، هم د حديبيه صلحې ته «فتح» ويلې «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا» [فتح۱(۴۸:۱)] موږ ستا لپاره څرګنده فتحه پرانيسته.

ــ او هم د خيبر بري ته: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا». [فتح۱۸(۴۸:۱۸)] په تحقيق سره الله له مؤمنانو راضي شو، هغه مهال چې دوی له تا سره [په حديبيه کې] له هاغې يوې ونې لاندې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـا سره بيعـت وکـړ، نـو [لـه دې کـار سره] هغـه څـه يـې چـې د هغـوی پـه زړونـو کـې ول وپيژنـدل [= عمـلي تحقـق يـې ورکـړ]، نـو [لـه دې خاطره يـې] پـر هغـوی [د خطرونـو پـر وړانـدې] آرامتيـا او ډاډ نـازل کـړ او نـژدې فتحـه يې [په خيبر کې] ورته په برخه کړه.

نو په رښتيا کوم نصرت او فتحه ددې سورة تر نظر لاندې ده؟

ورپسې آية ته له پاملرنې سره «وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَـدْخُلُونَ فِي دِيـنِ اللَّهِ أَفْوَاجًـا» چې د خدای دين ته د خلکو ډلې ډلې داخلېدل څرګندوي، داسې برېښـي، لکه څنګه چې مفسرينو هم ويلي دي، د نظر لاندې فتحه په اتم هجري کـال کې هماغه د مکې فتحه وه چې د نورو فتحو پيلامه شوه او د ستونزو د غوټې پرانيستلو او د خلکو د پرګنو د ايمان راوړلـو د خنـډونو لـرې کېـدلو لار يـې پرانيستله [دفتحې لغوي معنا]. د الهـي امـن د حـرم لـه پرانيسـتلو او لـه بُتـانو څخه د کعبې له پاکولو او له هغې څخه د مشـرکينو د لاس له لنډولو وروسـته، په تدريج د ټاپووزمې پاتې مشرکو قبيلو اسلام راوړ او پوځ پوځ د الله دين تـه داخل شول. که مخکينيو فتحو د لنډ مهال لپاره، په لږ حد کې د مقطعي بريا په توګه ډګر او شرايط برابرول، دې فتحې او بريا په يو ځلي توګه کار بشپړ کړ او کار يې يو خوا ته کړ. ښايي له همدې لامله په قرآن کې مخکينيو بريـاو تـه په نکره بڼه [فتحاً قريباً، فتحاً مبيناً] اشاره شوې او دې فتحې تـه پـه معرفـه او معهود بڼه له الف او لام سره [إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ]

نو دا هغه ځواکونه دي چې په سرې کـې ورو ورو وده کـوي. الهـي نصـرت، همدا ډول يو څيز دی چې پورته مو ورتـه نغوتـه وکـړه. چـې البتـه دا نـورې ډېرې تشريح ته اړتيا لري؛ مثلاً دا کوم الهي نصرت دی چې وايې يو مهال به راورسېږي؟ نو ډېری له مفسرينو او د نظـر خاونـدان چـې ددې آيـت پـه اړه اجماع لري دادی چې دا الهي فتح همدا د مکې فتح ده. پوهېږئ چې مکـه د عربستان د ټاپووزمې اصلي مرکز وو او کعبه هم د مسلمانانو لپاره ډېـره مهمـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه. او هم دا چې مکه د پيغمبر له رحلت څخه دوه درې کاله مخکې فتح شوه، فرمايي کله چې دا فتح، نصرت او برى راورسيد، وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. او چې ودې ليدل؛ خلک پوځ پوځ د الله دين ته داخلېږي، نو هغه مهال فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ نو ، تسبيح وکړه، د خپل پالونکي ښتن حمد دې ووايه وَاسْتَغْفِرْهُ او له هغه ښنه وغواړه. إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا. چې خداى تعالى ډېر ستر او ډېر ښه توبه منونکى دى.

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. دا د دغه ستر بشارت تر ټولو څرګند اړخ دى چې پورته ذکر شوى دى. د حضرت رسول اکرم(ص) له خپل قوم سره جګړه د دنيوي موخو لپاره نه وه، بلکې د الله د دين لپاره وه. هغه غوښتل چې د قريشو ټول مشران ددې امانت حق پر ځاى کړي چې د کعبې [بيت الله] په بنه د هغوى په لاسونو کې وه. که هغوى ددې لپاره چمتو نه دي نو بيا خو هغوى پر کعبې د ولکې درلودلو او د الله له دينه په جبر او ظلم د خلکو د مخنيوي حق نه لري. دغې مذهبي ځور او ظلم [چې قرآن هغه د فتنې له لفظ سره تعبير کړى] د پاى ته رسولو لپاره د مکې له فتحې سره سم د قريشو مشران تسليم شول او د اسلام دين يې د حضرت رسول له تائيد سره ومانه او ولسونه هم د خپل مشرانو له تسليمۍ وروسته ډلې ډلې د اسلام دين ته داخل شول، همدا خلک چې له مخکې به يو يو له ډار سره پټ راتلل، اوس ډلې ډلې، پوځ پوځ په زغرده او څرګنده توګه د اسلام دين ته داخلېږي.

او په دې ترتيب «مکّه» له وينو بهولو پرته فتحه شوه او ددې عفوې او اسلامي رحمت جاذبې چې هيڅکله يې له هغې دا انتظار نه درلود، په داسې ډول په زړونو کې اغېز وکړ چې خلک ډلې ډلې راغلل او مسلمانان شول او ددې سترې فتحې غږ د عربو په ټولې ټاپوزمې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپېچل شـو، او د اسـلام آوازه پـه ټولـو ځـايونو کـې خپـره شـوه. او د اسـلام او مسلمينو موقعيت له هر لورې جوت او ټېکاو شو.

په ځېنو روايتونو کـې راغـلي دي: کلـه چـې حضـرت رسـول^(ص)^ د کعبـې د دوازې تر څنگ ولاړ وو ويې فرمايل: «لا أِلهَ أِلّا اللّهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ، أنجزَ وَعْدَهُ، وَ نَصرَ عَبْدَهُ، وَ هَزَمَ الأَحْزابَ وَحْدَهُ، أَلا اِنَّ كُلَّ مال أَوْ مَأْثَرَة أَوْ دَم فَهُـوَ تَحْـتَ قَدَمَیّ هاتَيْنِ!...» «له الله پرته معبود نشته، يوازېنی دی، يوازې، په پـای کـې يې پر خپله ژمنه وفا وکړه، له خپل بنـده سره يـې مرسـته وکـړه او پخپلـه يـې يوازې ټولې ډلې ماتې کړې. ای خلکو! پوه شئ چې هر مـال، هـر امتيـاز او آغېز، هره وينه په تېر او د جاهليت په زماني پورې اړه لري، ټول زما تـر پښـو لاندې دي» [يعني نور له هاغو وينو چې د جاهليت په زمانه کې تـوی شـوي يا هاغه مالونه چې لوټ شوي دي، خبره ونکړئ او د جاهليت د زمـانې ټـول امتيازونـه او لوړتيـاوې باطـل شـوي دي، او پـه دې ترتيـب ټـولې پخـوانۍ ټولپاڼې (دوسيې) وتړل شوې].

دا ډېـره مهمـه او هيښـوونکې طرحـه وه چـې د عفـوې لـه عمـومي فرمـان سره مـل، د حجـاز خلـک يـې لـه شـخړيز، لنـډغرۍ او تيـاره تيـر وخـت څخه پـرې کـړل، او د اسـلام پـه رڼـا کـې يـې هغـوی تـه نـوی ژونـد وبښـه، داسې ژوند چې پـه تېـر پـورې لـه اړونـدو شـخړو، پـه بشـپړه توگـه تـش وو. او دې چـار، پـه زښـته اوچتـه توگـه، د اسـلام لـه پرمختـگ سره مرسـته وکړه او زموږ د نن او سبا لپاره بهترين سرمشق او مثال دی.

که پاملرنه وکړو دلته څو پوښتنې مطرح کېدی شي؛ يوه دا چې څنگه وشـول چې خلک پوځ پوځ او ډلې ډلې د خدای دين ته داخل شول؟ بلـه داچـې، په داسې مهال کې چې دا ډول ځلانده برې حاصل شوی، پيغمبر ولـې بايـد استغفار وکړي؟ معمولا هغه چا ته چې سخت پړاو يې تېر کړی وي او په پايلـه کې يې برياليتوب لاسته راوړی وي د بېلگې په توگـه فـرض کـړئ درس يـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستې وي او ليسانس او ماستري يا دوکتورا يې کړې وي، ورته نه ويل کېږي اوس لاړ شه استغفار وکړه؛ بلکې هغه دې ته منتظر دی چې هغه ته خلک شاباسی او آفرين ووايي؛ پر دې بنسټ تمه خو داده چې خدای تعالی ووايي؛ ډېر ښه، آفرين، بارک الله، ډېر زحمت دې وايست، ډېرې ستونزې دې وګاللې په لاس دې برکت شه خو داسې نه فرمايي. ولې؟ يعنې په عامه توګه که په دنيوي چارو کې کله چې انسانانو کوم ستر کار سر ته رسولی وي مثلاً کوم انقلاب يې کړی وي يا په سياست کې يې برياليتوب لاس ته راوړی وي خوښۍ کوي جشنونه کوي زموږ خپل تاټوبي ته وګورئ که څوک د لنډ مهال لپاره په سمه يا ناسمه توګه د دين يا دنيا په نامه د اغيارو او اجنسيو په ملاتړ په اصطلاح برياليتوب لاس ته راوړي، ځواک او واکمنۍ ته ورسېږي تاسو يې وينئ چې څومره اتڼونه کوي جشنونه کوي ګډاګانې کوي چکچکې کوي هوايي ډزې کوي او پر خپلو دروغجنو برياليتوبونو وياړي خو حضرت رسول (ص) ته د دومره ستر برې او سوبې سره سره وايي له ستاينې سره دې خپل رب په پاکۍ ياد کړه او له پالونکي ښتن څخه ښښنه وغواړه؛ ولې؟ دې موضوع ته به په لاندې توګه د توضيح ورکولو کوښښ وکړو:

پاملرنه وکړئ د پيغمبر (ص) د دعوت او بلنې په پيل کې، ډېر سخت شرايط ول او حاصل يې له کمي ليده ډېر لږ وو، سره ددې چې له کيفي ليده اوچت وو، هغوی چې هجرت وکړ فکر نه کوم له شپېتو اويا کسانو زيات ول، يا زيات نه زيات سل کسان؛ خو څومره سخت او ستونزمن کلونه پر هغوی تېر شول، څومره سخت شرايط يې تېر کړل؛

د مبارزې پايله همداسې ده چې نهضت کله داسې يو پړاو ته رسېږي چې يو دم په نابېره توګه ټاکونکی شي؛ نابېره د ځواک پله په بېړه تغيير کوي. هاغه بهير هم چې په صدر د اسلام کې وو همداسې حالت يې درلود؛ يو ناڅاپه د تلې پله درنده شوه او پورته لاړه. نور نو خلک ډلې ډلې راتلل. پاملرنه وکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هاغو مهالونو کې چې خو انسانان ډېر د مطالعې او تحقيق اهل نه ول او په عربستان کې قبيلوي نظامونه حاکم ول او د قبيلې رئيس به چې کله د جنګ اعلام کاوه ټول خلک به بسيج کېدل او جنګېدل او که د قبيلې رئيس به سوله کوله، ټولو خلکو به هم سوله کوله؛ يعنې په هغه نظام کې ټول وګړي د قبيلې د رئيس تابع ول. لکه څنګه چې همدا اوس زموږ په زمانه کې هم خلک په ړنده پلیونې او پلوی ځينې د نورو تابع دي.

د مکې له فتحې وروسته همداسې پېښ شول؛ يعنې د قبيلو رئيسان به راتلل او مسلمانان کېدل. نو يو ځلې به يوه قبيله چې مثلاً لس زره کسان ول هر لس زره کسان به يې مسلمان کېدل. البته دوی لا تر اوسه اسلامي زده کړه نه ده کړې، خو اوس همدومره چې فقط مسلمانان شوي دي او نور له مسلمانانو سره نه جنګېدل، نو په دې مهال کې دا آية نازل شو چې ډېر ښه، اوس چې دې وليدل خلک پوځ پوځ او ډلې ډلې د خدای دين ته داخلېږي، نو؛ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ. له حمد او ستاينې سره د پالونکي څښتن تسبيح وکړه او بښنه ترې وغواړه.

سره ددې چې دا آية په خپل ځان کې خو اړخونه لري مګر دوه اړخه يې ځانګړې اهميت لري لومړی دا چې د هاغې فرض پر لور لارښوونه کوي چې ددې فتحې او نصرت تر حاصليدو وروسته پر پيغمبر(ص) او د هغه پر امت او پليونانو لازم او اړين شوی دی؛ هغه دا چې د خوښۍ او وياړ پر ځای دې خلک د خپل رب تسبيح وکړي، د خپلو نارسيو او غفلت په اړه دې معافي او بښنه وغواړي او دا هيله او تمه دې ولري چې الله ډېر لورين او کريم دی. کوم بندګان چې د خپلو نارسيو، لټيو او غلفت په اړه د بښنې او عفوې لپاره الله ته رجوع کوي د هغوی لور ته له رحمت سره پاملرنه کوي؛ د کوثر په سورة کې فرمايي:«إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ.فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ.» [کوثر ۱(۱۰۸:۱)او۲]
«موږ تاته کوثر عطاء کړ نو خپل پالونکي څښتن ته نمونځ وکړه او هغه ته قرباني وکړه». همدا راز دا آية ددې مسئوليت او ذمه وارۍ د بيان لپاره هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلی دی او هغه ددې فتحې او نصرت اړینه غوښتنه ده او ددغه څيز تعليم ورکوي چې خپل مسئوليّت ته بايد تل پاملرنه وکړي چې همدا د نعمتونو د بقاء او پايښت ضامن دی. بندګانو ته چې کله هم کوم نعمت حاصل شوی دی له هغه سره يو څه ذمه وارۍ او مسئوليتونه هم تړلي وي. تر هاغې پورې چې بنده خپلې ذمه وارۍ او مسئوليتونه سرته رسوي، پيروزوينې، لورونې او نعمتونه ورته پرله پسې حاصليږي.

د ربّ له حمد او ستاينې سره تسبيح؛ د مرحوم طالقاني په وينا، د تسبيح عاليترين پړاو دی چې د هستۍ د عالم د ارباب له حمد او ستاينې او د هغه د ښکلا او کمال او د بې عيبوالي او بې نقصوالي پر نسبت له ليوالتيا څخه پيدا کيږي. د تسبيح عمل، په دې سمفوني [Symphony] کې مشارکت او د هستۍ د عالم په ستر ارکستر [Orchestra] کې مثبت نقش لوبول دي.

له حمد سره د ربّ له تسبيح څخه عاليتر، د ربّ العظيم په نوم تسبيح دي؛ «فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ» [واقعه۷۴(۵٦:۷۴) او حاقه۵۲(٦۹:۵۲)] «نو [د خښتن تعالی د برم او پرتم ښکارندو او په طبيعت کې نظم او تدبير ته په پاملرنې]؛ د خپل ستر پالونکي څښتن په نامه تسبيح ووايه [او پاك او سپېڅلی يې وګڼه] [= د هستۍ له نظام سره هم غږی، خپل مثبت نقش سرته ورسوه] ».

او همدا راز د ربّ الاعلی په نوم تسبيح دي؛ «سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى» [اعلی۱(۸۷:۱)] «د خپل ډېر اوچت او تر ټولو لوړپوړي پالونکي څښتن نوم دي [= نقش او ځواک] [په خپل اند، وينا او چلن کې له هر عيب او نقصه] پاک او سپېڅلی وستايه». چې په زړه او ليد کې د ربّ عظمت، عالي توب او ستروالی مجسم کوي د قرآنکريم په ډېريو آيتونو کې ويل شوي تسبيح وکړئ. «تسبيح» يعنې خدای تعالی بې عيب او بې نقص ګڼل؛ خدای تعالی پاک او سپېڅلی ګڼل. يعنې که له دې مخکې مو چې د خدای په اړه هر ګومان کاوه تاسو به ويل څه خدای! که خدای وای نو نه به يې پرېښودی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤمنين دا ډول ووژل شي او ربړ او شکنجه ووينې، اوس اقرار کوم چې خدای تعالی پاک او سپېڅلی دی له دې چې د هغه په مشيّت کې د عيب او نقص گومان وشي. آيا همدا اوس هم ځينې نه وايي دا لا څه ډول دنيا ده او ولې دا دومره بدبخته او بيچاره خلک په دنيا کې شتون لري! يو کس فلج دنيا ته راځي، يو نيم هم ړوند دنيا ته راځي. آخر ولې؟ دا کوم عدالت دی! په دې نړۍ کې يو شمېر ميلياردران دي او ځينې نور بدبخته نيستمن دي. زبرځواکان لگيا دي د نړۍ د خلکو بيخ وباسي؛ په دې جنگونو کې وويني چې څومره ډېر شمېر انسانان له منځه ځي. هوکې، کوم کسان چې دا څرگند او ظاهري څيزونه ويني او نتيجه ترې اخلي چې؛ نو کوم خدای په دې منځ کې نشته [نعوذ بالله]، ځکه چې که وای، ددې شرونو او بې عدالتيو ممانعت او مخنيوی به يې کړی وای. سترگې يې يوازې ظاهر ته دي چې پوښتنه کوي دا نو کوم عدالت دی؟ دا څه عدالت دی چې يو بدرنگ دی او يو ښکلی، يو شتمن دی يو فقير؟ ځينې ولې د هماغه پيدايښت له پيله بيمار دنيا ته راځي؟ دوی څه گناه کړې ده؟ نو له همدې په خپل زړه او خپل اند کې نتيجه اخلي او وايي: په دنيا کې عدالت نشته. خو دلته وايي او پاملرنه يې را اړوي چې؛ کله دې چې وليدل د زيار او هڅو په پای کې کار يو ځای ته ورسېده او په حاصل ورکولو يې پيل وکړ، نو؛ فَسَبِّحْ. دا هماغه د تسبيح له پړاوونو يو پړاو دی. دويم فرمايي په بِحَمْدِ تسبيح وکړه. «حمد» يعني ستاينه. د بېلگې په توگه کېدی شي يو مدير مو چې ډېر ښه کار هم کوي، خو ستاسو نه خوښېږي او د هغه په نسبت د ستاينې حالت ونلرئ؛ دا منئ چې کار يې له نقص او عيبه خالي دی، خو بس ستاسو نه خوښېږي؛ «تسبيح له حمد سره» يعني له حمد او ستاينې سره دي؛ يعني واقعاً او په رښتينې توگه د خدای ستاينه کوئ؛ له هغه سره علاقه او تړاو پيدا کوئ.

نو، لومړی تسبيح دي او ورپسې د رب تسبيح دي او بيا د رب حمد او تسبيح، يعني د هغه چا حمد دی چې ارباب دی، پالونکی څښتن دی، او څلورم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعلی رب، يا د عظيم رب حمد او تسبيح دي. کله چې وايو سُبحانَ رَبِّیَ الأَعلَی وَ بِحَمدِهِ يا سُبحانَ رَبِّیَ العَظِيمِ و بِحَمدِه ، دا ټول د الله د نظام د بې عيب او بې نقص ګڼلو مختلف پړاوونه دي. يعنې په برېښنده، روښانه او ساده ژبه وايو خدای تعالی او د خلقت نظام يې بې عيبه او بې نقصه دی. او ورپسې د هغه په نسبت د ستاينې او هېښتيا حالت پيدا کوو؛ او پر سترتوب، عظمت، لوړتيا او متعالي والي يې پوهېږو او اقرار کوو.

نو په دې حال کې پيغمبر(ص) ته فرمايي استغفار وکړه؟ يوازې دلته هم نه دی، ډېر ځايونه نور هم يې په قرآن کې پيغمبرانو ته ويلي، له هغې جملې ځلور ځلې يې زموږ خپل پيغمبر ته، فرمايلي چې استغفار وکړي، يوازې خدای تعالی مطلق دی؛ له هغه پرته بل هيڅ موجود مطلق نه دی؛ خو له خاصو بندګانو سره د خدای تعالی رابطه د نورو په نسبت توپير کوي. که ستاسو کوچنی زوی په کور کې هر کار وکړي تاسو د پلار او مور په توګه له هغه هيڅ انتظار نلرئ، دعوا ورسره نه کوئ، کومه غوسه ورته نه کوئ؛ کوچني ماشومان چې په کور کې هر کار وکړي پلار او مور يې له هغه دومره تمه نلري، وايي د هغوی عقل نه رسېږي؛ خو په دې نسبت چې سن يې هر څومره پورته ځي او وده وومي، د مور او پلار انتظار ترې ورځ تر بلې زياتېږي. کله چې اولاد يې ستر شي او که مثلاً پوهنتون ته هم تللی وي او لوستی وي، هغه ته نه ښايي او ضرورت نشته چې کوم بد کار وکړي چې ترې ګيله وکړلی شي، بلکې يوازې همدا چې ټېليفون ونکړي يا له مور او پلاره کوم خبر وانخلي، له هغه ګيله من کېږي. ظاهراً يې کوم بد کار هم نه وي کړی؛ که هره ورځ يې مثلاً زنګ واهه، او په دې منځ کې که يوه ورځ واټن پريوځي له هغه ګيله کوي. يا که مثلاً تش لاس مور او پلار ته راغلی وي، کېدی شي ترې خوابدي شي. ځکه چې له دوی انتظار لري چې مثلاً له يو ګل، يوې تحفې يا کوم بل څيز سره مور او پلار ته راشي. ووينئ هر څومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د انسان شعور پورته لاړ شي، بلوغ يې ډېرېږي، هيله او انتظار له هغه ډېرېږي، ځکه چې هغه اوس پوهېږي او اندنه کوي. پيغمبران هم د بشري ټولنې وده موندي، عاقلان او بالغان دي؛ خدای تعالی هم د نورو پر نسبت له هغوی ډېر انتظار لري؛ پر دې بنا کوم ايراد او ګوتنيونه چې هغوی ته کيږي داسې کوم ايراد او اعتراض نه دی چې د عامو خلکو په اړه نيول کيږي. ويلې يې دي: حَسَناتُ الأَبرارِ سَيِّئاتُ المُقَرَّبينَ [حديث] يعنې کوم کارونه چې د اَبرار [يعني د ډېرو ښو خلکو] لپاره ښه ګڼل کېږي د مقرّبينو لپاره بد ګڼل کېږي. ولې؟ ځکه چې له هغوی انتظار ډېر دی. د هاغو ډېرو ښو خلکو عمل د مقرّبانو لپاره د سيئاتو [ګناه ګانو] برخه ګڼل کېږي په قرآن کې، يو ځای کې - په يو له جنګونو کې، ظاهراً د حنين په جنګ کې - پيغمبر ته فرمايي شرايط دومره سخت شول چې «حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللّهِ»، چې حتا رسول او مؤمنينو وويل: نو څه وخت به دا د خدای نصرت رسېږي؟ يعنې شرايط داسې سخت او زيږه شول چې نوره چاره هېوکې ته ورسېده او حتا د رسول په زړه کې هم تېر شول چې د خدای نصرت به کله راځي؟ کله چې سرې وينې په مخکې يې، د سترګو لاندې يې، ټول ياران وژل کېږي، د يوه ورمېږ په توره ووهل شي، د يوه بل لاس غوڅ شي، د رسول الله د ټولو يارانو وينه لګيا ده تويېږي، نو دا خو طبيعي ده چې غوښتنه وکړي چې خدايه، نو څه وخت غواړې موږ سره کومک وکړې؟ دادی چې ورته اوس فرمايي نو کله دې چې وليدل پوځ پوځ لګيا دي د خدای دين ته داخلېږي، څه نو اوس استغفار وکړه. ځکه خدای تعالی دا انتظار نه لري چې د پيغمبر په ذهن کې يې حتا يوه شبهه هم ګرځېدلې وي چې کله؟ الله ورته وايي: أَلا إِنَّ نَصْرَ اللّهِ قَرِيبٌ. [بقره ۲۱۴ (۲:۲۱۴)] آرام اوسې چې د الله نصرت نژدې دی. کله چې پوښتنه کوو خدايا نو کله؟ ددې په څېر دی چې [العياذ بالله] موږ انګېرو چې د خدای تعالی عقل ورته نه رسېږي او موږ لګيا يو د هغه ترغيب او هڅونه کوو! خدايه ژر شه نور! لږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شانته ژر، هله کنه موږ لګيا يو ټول له منځه ځو. ددې په ځير دی چې موږ په مصلحت کې تر هغه زيات پوهيږو! تاسو ټول پاملرنه وکړئ؛ آيا همداسې نه دی؟ چې کېدی شي دا ډول دخالتونه او لاسوهنې په هر ځای کې ووينو.

حضرت علي (رض) فرمايي: که له الهي مشيّت څخه ډېر ناراضي يې، لاړ شه خپل ځان ته دې بل ربّ وټاکه! که له دې اربابه راضي نه يې، لاړ شه د يو بل ارباب پسې. که ته انګېرې چې د خدای عقل نه رسېږي يا سخت نيوی او ستغ دی، يا بې رحمه دی او لکه څنګه چې ته غواړې او انتظار لرې تاته نه دررسېږي، ډېر ښه، لاړ شه يو بل ربّ ځان ته غوره کړه؛ اصلاً د هغه له بنده-ګۍ استعفا ورکړه! ځکه چې ددې ټولو ګيلو او نا رضايتونو معنا داده چې زموږ عقل [نعوذ بالله] له خدای تعالی څخه زيات رسيږي! مولوي وايي:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جدّ

ای عجب من عاشق اين هر دو ضد

هم د هغه پر لطف عاشق يم او هم يې پر قهر عاشق يم. سړی داسې يو ځای ته رسيږي خدای تعالی چې هر کار وکړي ښکلی او زيبا دی. اقرار کوي او دا مني چې زه خپل مصلحت سم نشم تشخيص کولی او هغه زما پر مصلحت تر ما ښه پوهيږي زما وده او رشد پر هاغو ځيزونو پورې تړاو لري چې زما عقل هغوی ته نه رسيږي. د مولوي په مثنوي کې سلګونه له دې تشبيهاتو او تمثيلونو موندلی شئ. چې کېدی شي نورو ځايونو کې هم وموندل شي.

نو استغفار کول او د ښېنې غوښتل له دې چې د خدای تعالی په حمد، ستاينه او د نعمتونو په شکر کې يې کوتاهي او قصورکړی دی د انسانانو هڅه او تالاش که هر څومره ډېر هم وي بيا هم اندک، ناځيزه او محدود دی، او د خدای تعالی نعمتونه پرله پسې وريدونکي، ځوښان او فرواوان دي....

«وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا...» « که [وغواړئ] د خدای نعمتونه وشميرئ، [هيڅکله] يې په شمېرلو وسمن نه ياست،...» [نحل ۱۸(۱۶:۱۸)].

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو ستر مثبت کار له سر ته رسولو وروسته پر يو بريالي انسان د خدای تعالی تسبيح او تقديس، حمد او منّه پر دې اړينه او لازميږي چې خدای تعالی پرې منّت ايښی او هغوی يې د خپلې بلنې او دعوت لپاره ور او آمين ګڼلي. او همدا راز استغفار او د ښېنې غوښتنه له هاغه کبره چې کله کله يې پر زړه غالبيږي، يا زړه ته يې له اوږدې مبارزې او اوږد رنځ او ربړ له ګاللو وروسته د بريا له خوښۍ او سرمستۍ سره زړه ته رخنه کوي. په ځانګړې توګه کله چې مبارزه اوږده شي او ياغي او طاغي دښمن د ډېر سخت ربړ او ځور څخه کار اخلي، او د ظالم دښمن د مبارزې په بهير کې د تلفاتو د رسېدو پرمهال د نصرت او مرستې له ځنډ او تأخيره شکايت کوي.

«أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ» [بقره۲۱۴ (۲:۲۱۴)] «آيا [تاسو مؤمنانو، له خپل ځان سره] ګڼلې مو ده [چې د ايمان په لفظي ادعا سره] به جنت ته داخل شئ!؟ حال دا چې لا تر اوسه [هاغه ازميښتونه] لکه چې ستاسو پر مخکينيو راغلل تاسو ته نه دي رسېدلي؛ هغوی ته داسې سختۍ او کړاونه ورسېدل چې ډېر سخت په لړزه پرېوتل، تر دې ځايه چې [حتا] پيغمبر او ورسره ملو مؤمنينو وويل: [نو] کله د خدای مرسته رارسيږي!؟ آګاه اوسئ چې د خدای مرسته نژدې ده.»

دويم اړخ په دې آية کې دادی چې په دې کې حضرت رسول اکرم(ص) ته بشارت دی چې له دې فتحې وروسته به له دې ستري فريضې څخه په عزتمنه توګه ستا د فراغت او خلاصيدو وخت راشي او د نبوت دروند پيټی چې الله ستا پر اوږو ايښی دی او د ستونزو او ربړ په ګاللو چې ستا ټول ځواکونه او وجود يې زبېښلی او نښتېځلی دی په بريالیتوب سره به دا دين تکميل شي او پيرزوينه او نعمت به يې بشپړ شي. په دې اړه چې حضرت رسول اکرم(ص) په دې لار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څومره ربړ، زيار او ستونزې ګاللي په قرآن کې يې ورته د ډېرو آيتونه په توسه نغوته کړې. د پيغمبر(ص) د سختيو، ستونزو او ربړ د کچې معلوملو لپاره دا بسنه کوي چې په قرآن کې يې الله تعالی په مينه ناک او محبت وزمه انداز کې رتېي او ورته فرمايي: «مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى» [طه۲(۲:۲۰)] مونږ دا قرآن پر تا ددې لپاره نه دی نازل کړی چې [پر دې د منکرانو د باورمن کولو لپاره] خپل ځان په ربړ او مشقت کې واچوې.

نو په دې حالت کې د حضرت رسول اکرم(ص) لپاره تر دې بل ستر زيری او بشارت نه وو چې د الله له لورې چې کومه دنده او رسالت ورته سپارل شوی وو له هغې په عزتناکه توګه فارغ شو. لکه څنګه چې په دې سورة کې يې حضرت رسول اکرم(ص) ته بشارتورکړی دی او د کلام له مفهوم څخه يې څرګندېږي چې حضرت ته وايي: ته له خپل مسئوليت او ذمه وارۍ په بريالیتوب فارغ شوې، نو ځکه يې په دې آية کې هغه ته د استغفار له هدايت سره سره د توّاب والي بشارت هم ورکړی دی د توّابٌ لفظ چې کله د الله لپاره راځي نو معنا يې داده چې هغه پر خپلو بندګانو ډېر لورانډ او مهربان دی او د هغه له نارسيو او ښويدو تېرېدونکی دی.

د حضرت رسول اکرم(ص) استغفار!

نو ددې سورة د پای آية پيغمبر(ص) ته فرمان دی چې د الهي نصرت او فتحې تر رسېدو وروسته، تسبيح او استغفار وکړي. د پيغمبر(ص) د استغفار مسئله له دې چې د عصمت له نظريي سره ټکر پيدا کوي، مفسرين يې راز راز توضيحاتو او توجيه ګانو ته ناچار کړي دي چې د تفسير په کتابونو کې راغلي دي، البته دا يو مورد نه دی چې پيغمبر ته دا ډول دستور او فرمان ورکړل شوی دی، د استغفار مسئله په نورو موردونو کې هم چې غالباً د نصرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

او فتحې په اړه دي د شخص رسول اکرم(ص) په اړه په قرآن کې مطرح شوي دي. څرنګه چې موږ مخکې د فتح سورة په تشريح کې دا مسئله پوره شرح کړې ده، دلته يې د بيا له سره توضيح څخه ډډه کوو او د هغې مطالعې ته د مينه والو او لېوالو او څېړونکو لوستونکو بلنه کوو. دلته يوازې په لنډه توګه ورته نغوته کوو؛ د فتح سورة په پيل کې الله تعالی فرمايي: «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا. لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا» [فتح۱ (۴۸:۱) او ۲]. بې له شکه موږ څرګنده سوبه[او هغه ته د رسېدو لار] تاته پرانېسته. چې الله تاته ستا د مخکې لېږل شوو کړنو پايلې [= د تېرو کړنو منفي پايلې] او د هاغو کړنو پايلې چې په څنډ راځي [=دهغوی زنځيري غبرګون] درته و پوښي [= وبښي او ختثى يې کړي] او خپل نعمت پر تا تمام کړي او تا سمې لارې ته هدايت کړي.

اصولا د انبيائو په اړه د قرآن لحن د تمجيد او تجليل او تعظيم څخه زيات د تذکر، تنبيه او حتا په ځينو موردونو کې د توبيخ لحن لري!

د اسلام د مکرم رسول(ص) په اړه پر دې سورة سربېره، په پنځه شپږو نورو سورتونو کې هم هاغه مکرم رسول ته - د هغه له ستر مقام سره سره - امر په استغفار او توبې شوی دی «... وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ...» [محمد۱۹ (۴۷:۱۹)] «... او د خپلې ګناه [له اغيزو او ګډوډيو] او د نارينه او ښځينه مؤمنانو لپاره بښنه وغواړه ...»، « وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ» [مؤمنين ۱۱۸(۲۳:۱۱۸)] «او ووايه: پالونکيه خښتنه! و مې بښه او [رابانديې] ولوريږه او ته خورا غوره لورووونکی يې.»، «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَى رَبُّكُمْ...» [تحريم ۸ (٦٦:٨)] «ای هاغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی، له خلوص سره په نړه توګه د الله لور ته ستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـيئ...»، «وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا» [نساء ١٠٦(٤:١٠٦)] «او له الله بښنه وغواړه؛ چې په رښتيا الله لورين بښونکی دی.»، «لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ...» [فتح ٢ (٤٨:٤٨)] «چې الله تاته ستا د مخکې لېږل شوو کړنو پايلې [= د تېرو کړنو منفي پايلي] او د هاغو کړنو پايلې چې په ځنډ راځي [= د هغوی زنځيري غبرګون] درته و پوښي [=وبښي او خنثی يې کړي]...» او «...وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ.» [غافر ٥٥ (٤٠:٥٥)] «او [او د خدای د مرستې لپاره په بيړه او بېتابی کې] د خپلې ګناه لپاره بښنه وغواړه او د شپې پر مهال او ګهيځ کې د خپل پالونکي ښتن له پاکۍ سره د کمال په ستاينه بوخت اوسه.». سربېره پر دې نور ګوابښونه لکه: «عَفَا اللَّهُ عَنْكَ ... » [توبه ٤٣ (٩:٤٣)]، «الله دې تا وبښي؛...» «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ...» [تحريم ١(٦٦:١)] «ای پيغمبره، ولې هاغه څه چې الله درته حلال ګڼلي، پر ځان حراموې؟...»، «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ...» [احزاب١(٣٣:١)]« ای پيغمبره، د الله پروا لره او له کافرانو او منافقانو اطاعت مکوه...» او داسې نور ډېر مثالونه...چې د رشد، ودې او کمال او ډېرې پاکۍ لپاره د تذکر او هشدار له طريقه، هغه حضرت ته د خدای تعالی په ځانګړې پاملرنې دلالت کوي.

همدا راز په قرآن کريم کې، د نورو پيغمبرانو په اړه په ځلونو ويل شوي او زموږ د پيغمبر په اړه هم ځای په ځای راغلي دي؛ او حضرت پيغمبر(ص) ته فرمان ورکړل شوی دی چې: فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ د خپل پالونکي ښتن پر حکم دې صبر وکړه. وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ [قلم ٤٨ (٦٨:٤٨)]، د حُوت د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوند او ملګري؛ [يونس(ع)] په څېر مه اوسه، إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ. چې په غوسه شو او پرېښودل يې، لاړ او زغم يې ونکړ. پيغمبر(ص) ته فرمايي چې پوهېږم چې زړه دې ددوی له په شرک ککړو خبرو ډېر ناخوالی او غمګين دی چې دوی يې کوي؛ تا ډېر رنځوي: وَضَآئِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَن يَقُولُواْ؛ [هود۱۲(۱۱:۱۲)] پوهېږم چې ددې خبرو زغم پر تا ستونزمن دی او پر زړه دې ډېر زور راوړي او زړه دې تنګوي؛ خو فرمايي چې دوی زموږ بندګان دي او موږ هغوی ته د دين په قبول او رد کې اختيار او آزادي ورکړې ده؛ اوس که د دوی زغم درته ډېر سخت دی، لاړ شه په ځمکه کې د اخوا وتو لپاره سوری وکنه يا أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاء فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ يا پوړۍ کېږده او آسمان ته لاړ شه ووينو چې کولی شې کومه معجزه راوړې!؟ فَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ. [انعام۳۵ (۶:۳۵)] نو، له جاهلانو مه اوسه. که موږ غوښتلی کولی مو شول داسې يو کار وکړو چې په اجبار ټول ايمان راوړي. اصلاً شيطان ته به مو رخصت ورکړی وای چې څو ورځې بل ځای ته لاړ شي او هر څيز پای ته ورسېږي. ورپسې فرمايي دا ټول پخپله يو مشيّت لري. د نظامونو او الهي قوانينو غوښتنه او اقتضا ده چې انسانان خپله لار پخپله انتخاب او غوره کړي. چې هم وکولی شي «اسفل سافلين» ته سقوط وکړي، او هم وکولی شي «اعلی علّيّين» ته صعود وکړي. دا دواړه چې نه وي کوم کمال نه حاصلېږي. انتخاب پخپله له دوی سره دی او هر عمل يې له خپل انتخاب سره مل دی. نو وايي استغفار وکړه چې إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا. يعنې د خپل رب په درشل کې دعا وغواړه استغفار وکړه ښښنه وغواړه چې کومه دنده يې چې تاته سپارلې وه د هغې په سرته رسولو کې چې که له تا کومه سهوه، اشتباه او بې صبري شوې ده چې له هغو تېر شي او ښښنه درته وکړي. دا اسلامي ښوونه او روزنه ده چې انسان ته يې ورکوي او په هره کچه چې انسان بلاغت او تکامل ته رسېدلی وي په هماغه کچه ترې زياته هيله او تمه کېږي، او که دې موضوع ته له بل اړخه پاملرنه وکړو انسان که په هره کچه تکاملي پړاو کې وي بيا هم بشپړ نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ځکه چې انسان که هر څومره تکامل وکړي بيا هم انسان دی او لا تکامل او بشپړتيا ته اړتيا لري.

نو کوم انسان چې د الله د دين او د هغه په لار کې که په خپل زړه هر څومره ستره دنده سر ته رسولي وي، د هغه په لار کې يې که هر څومره قرباني ورکړي وي، د هغه په زړه کې کله هم نه ښايي داسې خيال راشي چې پر ما چې زما د پالونکي ښتن کوم حق وو هغه مې په پوره او بشپړه توګه اداء کړی دی، بلکه هغه بايد تل دا وانګيري چې څه چې ما ته کول پکار ول هغه ما ونشو کولی، او هغه ته له الله څخه دا دعا غوښتل پکار دي چې ای الله؛ ستا د حق په اداء کولو کې چې کومې کوتاهۍ او نارسۍ له ما شوي دي له هغې ماته تېر شه او زما نيمګړی خدمت قبول کړه. دا ادب چې که رسول الله(ص) ته ورښوول کېږي هاغه چا ته چې د الله په لار کې د هغه د بې کچه زياتې هڅې او زيار ايستلو په مقايسه د بل کوم انسان په اړه حتا تصور هم نشي کېدلی، نو بل څوک دا تصور هم نشي کولی چې هغه خپل کوم عمل ستر عمل وګڼي او وياړ پرې وکړي او پرې غره شي چې د الله کوم حق چې پر ده وو هغه يې ادا کړی دی. په داسې حال کې چې د الله حق له دې ډېر زيات پورته او اوچت دی چې کوم مخلوق يې ادا کړلی شي. د الله تعالی دا فرمان د تل لپاره مسلمان ته درس ورکوي چې خپل کوم عبادت او هڅه او د دين په لار کې کوم خدمت بشپړ څيز مه ګڼئ، بلکې د الله په لار کې د خپل ځان له قربانولو وروسته بيا هم داسې و انګېرئ چې «حق خو دادی چې حق ادا شوی نه دی » ـ پر دې ترتيب چې کله دوی ته کومه فتحه او برى نصيب هم شي، هغه دې خپل کمال نه بلکې د الله د فضل نتيجه وګڼي او پر هغې د وياړ او فخر او پر غرور د اخته کېدو پر ځای ښايي د خپل پالونکي ښتن پر وړاندې له عاجزۍ سره سر ټيټ کړي او د خپل رب حمد او تسبيح وکړي او توبه او استغفار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بشريّت پر خدای د ايمان په رڼا کې په دې ډول هسکتيا مومي او اوچتېږي، او په دې ډول ځلانـد او برېښـند کېـږي او پـه الـوت راځـي، او همـدا راز ستروالي، ځواک او آزادی ته رسېږي.

پـر دې بنـا د تقـوا لـه ځـواک سره شـونی دی انسـان پورتـه لاړ شي او لـه ايـمان او صـالح عمـل سره «اَعلَـی عِلّيـيِّن» تـه ورسـېږي. اللـه تعـالی وايـي مـا تاسـو تـه دوه ډولـه اسـتعدادونه درکـړي دي، يعنـې دوه آگـاهی: هـم تقـوا او هـم فجـور. چـې لـه کفـر او تکـذيب سره «اَسـفَلُ سَّـافِلِين» تـه رسېږو . چې هاغه يو يې د توحيد لور دی او دا بل يې د شرک لور.

د سورت په پای کې دې نتيجې ته رسېږو چې لکه د هر څيـز پـه څېـر د انسان عمر هم پای ته رسېدونکی دی.

ان‌شـاءالله خـدای تعـالی دې توفيـق راکـړي چـې هـر څـومره ډېـر چـې کيـدی شي ددې سـورت لـه پيغـامونو گټـه واخلـو او خپـل ځانونـه لـه دې پيغامونو او الهي نظامونو سره چې مقرر کړي يې دي، منطبق کړو.

پالونکی څښتنه! ته قادر يې چې يو ځل بيا مسلمانانو ته هغه پخوانی عظمت او سترتوب دحضرت رسول اکرم(ص)سنتو ته د اقتدا او له هغه د پليونی په رڼا کې بيرته راوگرځوې.

لويـه خدايـه! مـوږ د اسـلام د پيغمـبر(ص) لـه رښـتينو يـارانو او مرستندويانو په ډله کې وگوماره.

بـار الهـا! مـوږ تـه توفيـق مرحمـت کـړه چـې د اسـلامي عـدل واکمنـي پـه داسـې ډول پـه نـړۍ کـې خپـره کـړو چـې د نـړۍ خلک پوځ پوځ هغه د زړه له تله پر خپل ځان ومني.

صَدَقَ اللهُ العَليُّ العَظِيمُ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: ددې تشريح د ليکلو پر مهال لاندينيو سرچينو ته هم مراجعه شوې ده:

۱ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرګان لیکنه

۲ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضی مطهري ليکنه

۳ ـ في ظلال القرآن ـ د سيد قطب لیکنه

۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه

۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه

٦ ـ قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرګان

۷ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه

۸ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي: د عالمانو يوه ډله

۹ ـ پرتوی از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه

۱۰ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او ورسره د علماو د پلاوي ليکنه

۱۱ ـ تفسير نور ـ د مصطفی خرمدل ليکنه

۱۲ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه

۱۳ ـ تفسير باران ـ د دکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه

۱۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائي په اهتمام او تصحيح

۱۵ ـ تفسير ابن کثير [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګړهي

۱٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه

۱۷ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوي

۱۸ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندی

۱۹ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف

۲۰ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)

۲۱ ـ صفوةالتفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکی: مولوي شمس الله کمال زاده

۲۲ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار لیکنه

۲۳ ـ تفسير دېوبندي ـ د مولوي عبدالحنان لیکنه

۲۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پېښاوری لیکنه

۲۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي لیکنه

۲٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه

۲۷ ـ قرآن کريم په پښتو ـ د اجرالدين اقبال ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸ـ شرحـي بـر سـوره هـای قـرآن ـ عبـدالعلي بازرگـان ـ د عبـدالعلي بازرگـان وېـب پاڼـه [bazargan.com]

۲۹ ــ تفسير روح القرآن ــ مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صديقي.

۳۰ ــ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ــ مولوي جانباز سرفراز

۳۱ ـ روح المعـاني فـی تفسـيرالقرآن العظـيم والسبع المثـانی ـ العلامه ابـی الفضـل شـهاب الـدين محمودالالوسی البغدادي

۳۲ ــ تفسير جواهرالقرآن ــ مولانا حسين علي

۳۳ ــ تفسير روح البيان ــ شيخ اسماعيل حقی البروسوی

۳۴ ـ «کنزالايمان او تفسير نورالعرفان»ترجمه احمد رضاخان بريلوي، تفسير احمد يارخان نعيمي

۳۵ ــ کشف الاسرار و عُدة الابرار ــ [د قرآنکريم ادبي او عرفاني تفسير] خواجه عبدالله انصاري

۳٦ ــ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسير] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکي

۳۷ ــ تفسير الفخرالرّازی المشهور بالتفسيرالکبير و مفاتيح الغيب، امام محمد الرازی فخرالدين

۳۸ ــ التّفسيرالمبين ــ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفيسه

۳۹ ــ تفسير قرطبی ــ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پيرمحمد کرم شاه

۴۰ ــ المفصل في تفسـيرالقرآن الکـريم ـ المشـهور بتفسـيرالجلالين ـ للامـام جـلال الـدّين المحلـيّ والامَام جلال الدِّين السّيُوطيّ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library